

čovjek jedinstveno biće, da su njegov intelekt i volja, naobrazba i odgoj, u uskoj relaciji i ovisnosti. Stoga, dok škola vrši svoju funkciju obrazovanja, ona nužno zalazi i u pitanje odgoja.

Uljudba je divni sklad odgoja i obrazovanja.

Uz malo smišljenosti nastavnik će bez poteškoće povezati jedno s drugim. Treba samo uvidavnosti i volje i svaka će nova spoznaja poslužiti svjesnijem otkrivanju samog sebe i svog humanog poziva u društvu. Ta činjenica uzajamnog odnosa nastave i odgoja, metodična izgradnja svijesti i odgovornosti, tvori osnovnu platformu za odgojni rad u nastavi, omogućuje mnogo više školi nego se to na prvi pogled čini. S malo više volje i smišljenijeg zalaganja škola bi i danas mogla najviše utjecati na pravilan odgoj mladih. Ona je pozvana da otkrije i istakne opće vrednote čovjeka i društva, da intelektualnom širinom protumači učeniku potrebu i imperativ osobnog odgoja, duhovne kulture, moralne izgradnje i ostvarenja.

Iako je, dakle, škola u našem stoljeću proširila okvire svoga rada, nije se odrekla svoje dvostruke zadaće: odgoja i obrazovanja. Međutim, kako smo već istakli, školski program s našom industrijskom kulturom i potrošačkom civilizacijom nije ostavio dosta mjesta za sam odgoj. Ako nastavnici i to malo istisnu, prijeti opasnost da škola postane samo znanstvena, ne više i odgojna ustanova. To se ne bi smjelo dogoditi. U današnjoj krizi odgoja bila bi to nova zapreka izgradnji boljeg društva i plemenitijeg čovjeka. Ako ikada, to je danas potrebno naglasiti i zahtjevati veću ulogu i utjecaj škole u odgoju i uljudbi suvremenog društva.

U VREVI

Alma Fides

Iz dana u dan mišljenjem potvrđujemo putanju postojanja, vraćamo se na početak. Koji je smisao gibanja, i nije li pojedinačna smrt odumiranje na sveukupnom tijelu stvorenoga sa svim dimenzijama prostora i vremena koje doživljujemo u sukcestivnosti bola?

Trpim, dakle: jesam. I ako jesam i postojim, jer krećem se i dišem, bol je pogon k Istini. Nema dakle apsurdna?

Prednost je čovjeka da misli. A misao ubija, ili vraća u Besmrtnost. Zavisi o usmjerenosti volje.

I nemir dokazuje postojanje Mira kao svoju negaciju. Kao što se noć raspoznaje po danu, dan po noći,

Rastočeni smo nemirom. U zraku. U lomljavi na asfaltu. U propinjanju kamena. U crtežima plakata koji izbezumljuju.

I zvona su utezi savjesti — i tjeraju u bijeg. Od nas samih, na odredišta koja ne opterećuju tjeskobe.

Susret je sudar s ponovljenim odjekom bola. Riječ izgovorena — nezgrapna i bez smisla — produbljuje jaz između duša. Nema mosta u toplini ukrštenih ruku, u strujanju pogleda Jakovljeve ljestve po kojima silaze anđeli.

I privid razumijevanja u slučajno uhvaćenom zvuku, u prizvuku koji dočarava želja goni na bespuća na kojima vlastiti odjek glasa biva praznina. Uzaludno i besmisleno je zamišljanje obala koje oplakuje dobrotu vala, i klečanje na užarenom pijesku u priželjkivanju čuda iznad nas.

I krvarenje čela u sudaru s okamenjenim nebom što ga je prizvala molitva. Bolje: pokušaj. Napor rasterećenja bilo čime, bilo kako. Jer voda, i more, uzvraća suze. Oči, bezbroj para očiju u prolazima ulica, otvaraju se kao rane. I kao zamka: osakaćenih krila, vlastitog bezglasja.

Stup do stupa. Sa jednog zastava vijori na suncu i vjetru kao izazov svjetioniku. I lađe dolaze i odlaze. Ljudi okamenja lica sa slutnjom posljednjeg odmorista u kamenu, kad ne bude više živog iskrenja iz otvora srca.

U prolazu nehotice smo se zakačili: ja, ili netko drugi i nečija neprozreća duša. Pala je isprika: dvije istovjetne riječi, prazne, bez zvuka. Bez obećanja da je između njih zakopano blago koje je usadila Božja ruka.

I odvojismo se. Bezimeni do sada i ubuduće. U odlamanju nije bio vrisak. Nije šiknula krv, jer ne bijaše jedinstvo tijela i saglasnost duša. Ni istovetnost Božjeg naroda što mravlje opsjeda pločnik i penje se do zvonika.

U gužvi gomile ispred autobusa poželjesmo možda monumentalno predvorje svetišta, širom otvorena vrata jednom malom svjetlucanju iz dubine tišine. A bilo je gaženje. Srce je zadržalo škripanje pijeska, lomljenje stakla, mrvljenje kosti.

Netko je viknuo smrt. Podsjetio na nesreću na cesti samo prije jednog sata. I bijaše gomila zgnječenog mesa i gvožđa iznad razine vida, u rani oka, do vrha tornja koji se nije priklonio molitvi.

I sutra, i prekosutra, izmiljet ćemo iz istih otvora vozila i kuća — negdje ostavljajući zagađeni trag, negdje lešinu.

I kukavički, tiho u sebi, krijući oči i usta, poneki od nas izgovarat će molitvu da mu onaj do njega ne umanju životni prostor, da pogled na bijedu ne dopre do srca, a nagovještaj bolesti u vlastitom mesu izdube ležaj.

I opuštenu na sjedalima, i napregnuti u rukovanjima, i u hitnji da se rasterećimo od svojih uzajamnih prisilnih blizina — nesvjesno ćemo jačati želju za bijegom u kojemu nema vodstva Boga.

Netko nalazi put do krčme. Netko do bludilišta. Netko samo do svoje kuće — obeščaćene duše i tijela.

A netko će i dalje poput slijepca tapkati, ili pijano jurišati na vratnice Mira koje je u njemu zasjenio rarkotik. I najzad će se, okrznuvši se o šator cirkusa, ogreben golotinjom kioska i ošamućen beat-muzikom — naći srvan i otriježnjen pred vlastitom savješću zaklinjući je da ga uz sebe neopozivo i nepovratno veže.

Jer Bog izmiče — i, čini se, ogorčen i ojađen neuhvatljivo bježi nekamo gdje nema ljudi ponovo spremnih na kamenovanje Boga. I skriva se u prozračnost tišine. Ponekad u nemir koji nije inficirala mržnja. I ima prostora. Za svetišta i ophodnje pobožnih poklonstvenih povorki: čistih i okaljanih, prezrenih i onih što samoprezirom ispaštaju zabludu o veličini.

Uzvratili smo jedni drugima posjet — rodbiniski, prijateljski. I iz navike: da se na trenutak sagledamo, dodirnemo — i zaboravimo. A možda je, u svakom od nas, u prvom pokretu bila želja da se zagrabi toplina, da se vlastita praz-

nina ispuni privolom onoga drugog da nečim vrijednim iz svoje najprisnije nutrine zajamči obostrani rast. Ili samo slutnja trenutka jednog iskrenog saopćenja.

I opet se desilo — kao po nekoj okrutnoj zakonitosti: zidovi nisu dobili ništa na čvrstoći i toplini, krv se nije razdragala od uzajamnog osjećanja kolanja. Ostadosmo: zasebni, odvojeni tokovi rijeka bez nade da ćemo, barem svak za sebe, pronaći svoje more smirenja i smisla.

Gdje je Bog? Onaj koji se propinjšao u sumnji. Koji je nad jednim novinskim izvještajem o patnji obespravljenih u ratnim nasiljima i mirovnim obmanama, čini se, trenutno razapeo šator vjere. Iskrsnuo iz mraka. Dopustio da Mu načas ugledamo obrise. I rasplinuo se: u ustaljenu maglu svakodnevnne besperspektivnosti, sumnje, nemira, samoobmana, promašaja, strepnje.

S vremena na vrijeme ipak je tu: vječni neugasivi princip Života odražen u mozaiku bezbrojnih životnih jedinki oko nas, nedjeljiv. U svojoj dominantnoj, suverenoj cjelovitosti, držeći vrhunaravnom kohezijom, na okupu naše ugrušane i razlomljene boli, naše izumrle dijelove i vitalne ostatke u kojima regenerira nove i sve složenije odraze svog savršenog bitka.

I stvarno prisutan, opipljiv, opor i glasan: u obamrlosti čula što su previše dugo i intezivno prodirala u stvari neozvučene smislom, u umoru nakon mahnitih trčanja za bojom neuhvatljivih duga.

I u trenucima klonulosti i beznađa, kad je iz nepoznatih prostora duše sam od sebe navirao vapaj za čudom sjaja i prozračnosti: u vatrometu evanđeoskih prizora ukrštavalo se Lazarevo uskrsnuće s velikodušnošću nad sinom udovice iz Naima i Jairovom kćeri. . .

Suvremeni intelektualac, tlačen i mljeven surovim mehanizmom suvremenog vrtoglavog života, gonjen vlastitim nemirima, rastočen sumnjom — doživljava otrežnjenje u sudaru mračnih snaga u sebi, u grozničavom, halucinantnom propinjanju prema zvijezdi kojoj mislilac u njemu ne prozire do kraja sjaj. I smrt svojom neumitnošću u svakodnevnim susretima, barem cerebralno, opterećuje. Kad srcu nedostaju ticala da se uklopi u zajedništvo ljudskog bola i kad nije izravno pogođeno i ugroženo njegovo biće.

Jer smrt jest. Postoji. Tako reći: buja i diše u srži našega životnog tkiva i onda kad ravnodušno promatramo pogreb i ne snebivamo se nad raspadanjem onih koje prethodno nije za trenutak ogrijala naša ljubav.

Ali, sućut jest. Barem sam prema sebi. I ako postoji ona je strah pred gubitkom, nemirenja s nestajanjem. I revolt na raspadanje, ojađenost i mržnja na rasulo — biva bar jednom, nužno biva želja da se uspostavi sklad, da se ovjekovječe vrednote. A vrijednost ne mimoilazi život. Goli biološki život u disanju dodiruje nebo i prisiljava ga na otkrivanje. I ne može biti mirenja dokle ispraćamo odlamanje i raspadanje svojih vlastitih dijelova i svjedoci smo preobraženja zemlje podgrijavane i oplodene našim rasulom.

Kako je, dakle, moguće pouzdati se u radosnu podatljivost i iskupljenje one koja nas guta i proždire i, prije nego nas do kraja pokrije, prisiljava nas na vraćanje sebi u blatu, krvi, ogrebotinama? I opsjena proljeća u biljci kojoj naše raspadanje potpomaže rast, samo još jače potiče misao na smioni uzlet u božanstvo. Jer, i ona umire. A besmisleno je i ljudski tragično pomiriti se s mahnitom vrtnjom koja se zaustavlja na lešini.

Tu je Bog. Potreba da bude Bog. Bog djeteta, očajnika, ili samo čovjeka koji se umorio od hodanja, gledanja — i neshvaćanja.

I križ, koji jednako dominira svetištem i ulazom u groblje, prestaje biti samo simbol, htjeli mi ili ne. Križ se na tajanstven, ali osjetljiv način osovljuje u kralježnici, širi u rukama. I ne preostaje drugo nego da se ponovo dozove Bog na otkupiteljsko drvo da s nama, sa svakim od nas koji Ga osjećamo u bolu, iznova potvrdi ljubav.

Hodamo. Ulicama provlačimo svoje izmoreno tijelo s pogledom, ponekad, u varku oblaka i prevrtljivosti ptičjeg leta. I zašto nas, nerijetko, podilazi želja da se ruke pretvore u krila i jurišaju na nebo? Mi smo posude, žive i čulne, koje ispražnjuje vrijeme. A htjeli bismo da nas ispuni sunce kišom koja ne ostavlja talog kaljuže.

Htjeli bismo nezaustavljivo bujanje proljeća u našoj krvi, dobrotu stvari i glasnijem govoru kao u bajkama. I kad smo satrveni, ozlojeđeni i prepušteni navali zle krvi kad se zasjeni nebo, nesvjesno i protiv volje tako često u plaču potvrđujemo Boga željom da se oslobodimo sami sebe prinosom nas samih apstrakciji jedne savršene, nedoživljene dobrote. I samoubilačka želja da prestane nesklad, zar ne dokazuje da smo zasićeni, izgladnjeli i žedni u isti mah, ojađeni plodovima tla koji pothranjuju smrt?

Htjeli bismo zaboraviti susrete koji su nas, u većini slučajeva, osiromašili i izgladnjeli. A samoća, koju priželjkujemo kao očišćenje, prisiljava nas na suočenje s vlastitim sadržajima koji još više smućuju duh.

Čovjek nije dovoljan sebi. Ni čovjek čovjeku. Treba da bude Bog u spoju duša, u samom srcu da uzmogne disati. I da križ iz njega izrastao donese rod loze i dar pšenice — preobražene u vjeri.

Neće prestati umor. Zemlja podnosi gaženje — i mi ga podnosimo, dio nje. Ali nakon dugog hodanja i stravičnog upijanja slika koje u dnu, na kraju uvijek, otkrivaju smrt, nametnut će se Uskrsnuće. Ovjekovječit ćemo svaki gest svjesne i nehote dobrote i promašaj pretvoriti u dobit raskajanom ispovješću. Onom koji je jakost mjesto nas, neprolaznost naše zamišljene dobrote.

Postoji put s nevidljivim stajalištima Muke. Tko se zaustavi, doživjet će okrepljenje iz čudotvorne česme iz boka Mučenikova. Od postaje do postaje.

I divovski će rasti da na kraju dragovoljno zagri Smrt koja ga poistovjećuje s Prijateljem.